

УДК 930.85(477)“17”

Мердох Ю. М.

молодший науковий працівник, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника (Україна, Львів), myrodudx@gmail.com

**ПОРТРЕТНА ГАЛЕРЕЯ УКРАЇНСЬКОГО ГРАВЕРА
ІВАНА ФИЛИПОВИЧА (СЕРЕДИНА XVIII СТ.)**

Досліджено портретну спадщину українського гравера Івана Філіповича, яка є непересічним явищем не лише у галузі видання та ілюстрації книги, а й в цілому для української культури продовж XVIII ст. На підставі багатьох джерел складено чи не найповніший на сьогодні реєстр гравюр портретного жанру цього талановитого митця. Викладена інформація крізь призму портретованих майстром історичних діячів беззаперечно засвідчить про те, що українці попри несприятливі колоніальні умови цього часу все ж доклали значних зусиль для подальшого розвитку повноцінної української культури.

Ключові слова: портрети, гравюра, Іван Філіпович.

Досліджуючи минуле українського книгодрукування і графіки, науковці не можуть оминати творчість львівського гравера і друкаря середини XVIII ст. Івана Філіповича. Він був одним із найталановитіших і найплідніших майстрів свого часу. Однак життєвий шлях і творчий доробок митця залишається маловивченою сторінкою історії української культури. За винятком окремих статей [3; 7; 15; 29], у яких подані докладні дані про митця, література про нього має переважно довідковий характер.

З 1741 р. походять перші відомості про перебування гравера І.Філіповича у Любліні [15, s. 230], але вже від 1742 р. і до смерті він постійно мешкав у Львові. В 1753 р. майстер заснував друкарню, яка розташовувалася у власній кам'яниці (Львів, площа Ринок 25). В історії культури І.Філіпович відомий також і як громадський діяч: з 1758 р. член Ставропігійського братства [2, с. 90; 6, с. 109]. Майстер помер 24 березня 1766 р. [3, с. 458; 7, с. 464].

Виходячи із наведення нових відомостей з біографії майстра, надзвичайно цінною є праця В.Вуйцика – публікація заповіту І.Філіповича [3, с. 458–459], в якій вчений інформує про релігійну і національну належності митця, доводить, що він був українцем.

Упродовж усього творчого життя І. Філіпович користувався прихильністю як українських, так і польських церковних ієрархів, працював ілюстратором книжок у львівських: (єзуїтська, Св.Трійці, П.Й. Гольчевського) і у позальвівських (почаївська василіанів, бердичівська кармелітів, варшавська піарів, люблінська єзуїтів) друкарнях, а також співпрацював з багатьма відомими майстрами книги. За підрахунками Е.Хвалевіка, творча спадщина І.Філіповича нараховує 44 друковані книги, 216 гравійованих зображень і аквафорте [15, s. 230].

Вивчення наукової літератури доводить, що увагу науковців привертала насамперед портретна творчість І.Філіповича. Проте більшість дослідників подає лише стислу інформацію про один чи кілька творів гравера. Подібний стан висвітлення портретного жанру у доробку митця помітно актуалізує проблему його багатоаспектного аналізу, основою якого є вивчення творів у повному обсязі.

Одним із перших дослідників портретного жанру І.Філіповича був Ю.І. Крашевський, який акцентував увагу на дев'яти творах: Рафала Хилінського, Стефана Студзінського (1753), Атаназія (Афанасія) Шептицького (із зазначенням назви і дати видання книжки, ілюстрацією до якої є портрет), Анни Омецінської, Ан-

ни Вельгорської, Яна Казімежа Денгоффа, Лева Шептицького, Януша Сангушка та св. Вінсента де Поля [32, s. 100–101].

Згодом Ю.Колачковський побіжно згадав портрет Я.Сангушка [30, s. 22].

Е.Раставецький відзначив такі портретні зображення у своєму пронумерованому списку: № 14 – М.Мархоцька (в чернецтві Тереза), № 34 – св. Вінсент а Пауло, № 43 – Р.Хилінський, № 44 – С.Студзінський (1753 р.), № 45 – А.Шептицький, № 46 – А.Омецінська, № 47 – А.Вельгорська, № 48 – Я.К. Денгофф, № 49 – Л.Шептицький, № 50 – Я.Сангушко [36, s. 108–110].

Видатний польський бібліограф К.Естрайхер, описуючи польські стародруки, також відзначив портретний жанр І.Філіповича [15, s. 234; 23, s. 206; 25, s. 556; 26, s. 164]. Д.Ровінський навів лише портрет Я.Сангушка з підписом [9, столб. 1084]. 1901 р. у Кракові видано реєстр пам'яток збірки графа Е.Чапського, який засвідчив, що до неї входила гравюра із зображенням Я.Сангушка. На його сторінках подано опис твору і книжки, ілюстрацією до якої він є [16, s. 268]. Ю.Бялиня–Холодецький у своїй праці про чернечий орден тринітаріїв опублікував два портрети: Я.К. Денгоффа та А.Вельгорської, зазначивши, для якого видання вони призначалися [14, s. 18, 36, 98]. У друкованому переліку давніх польських гравюр збірки Д.Вітке–Сжевського під № 216 є короткі дані про портрет Я.Сангушка [34, s. 24]. У загальному словнику митців згадано шість портретів: князя Я.Сангушка (із зазначенням назви, місця і дати виходу книги, ілюстрацією якої він є), єпископів Л. та А. Шептицьких, Р.Хилінського, А.Вельгорської, С.Студзінського (1753 р.) [37, s. 559].

П.Попов назвав портрети за Е.Раставецьким (вказуючи порядкові номери № 14, 43–49), але Я.Сангушка подав за Е.Гуттен–Чапським. Прізвище Р.Хилінського він помилково написав як Чилинський [8, с. 123]. В.Січинський навів сім портретних творів: Р.Чілінського (хибно, вслід за П.Поповим, замість Р.Хилінського), М.Мархоцької, Я.Сангушка, Імнатія Сапіги (Сапеги), С.Студзінського, А. і Л.Шептицьких [10, с. 36]. І.Дуніковська запозичила список портретів із німецькомовного загального словника митців, однак помилково об'єднала двох Шептицьких в одну особу: Лев Атаназій Шептицький [18, с. 454]. Е.Хвалевік подав тринадцять портретів, серед яких вісім зображень сучасників навів поіменно: 1) А.Вельгорська; 2) папа Климент XII; 3) А.Омецінська; 4) князь Я.Сангушко; 5) С.Студзінський; 6) Р.Хилінський; 7) А.Шептицький; 8) Л.Шептицький [15, s. 237]. Крім того, він згадав портрет М.Мархоцької, а також вперше докладніше розглянув бібліографію І.Філіповича.

З наведеного переліку портретів, які виконав І.Філіпович, науковці відзначали лише окремі. П.Жолтовський вважав, що портрет князя І.Сапеги належить до найкращих творів майстра [4, с. 306]. Г.Домашевська виділяла портретне зображення Я.Сангушка [20, s. 32]. Словник польських митців згадав портрети Р.Хилінського, А.Омецінської, А.Вельгорської, С.Студзінського (1753), Я.К. Денгоффа, Л.Шептицького [38, s. 220]. Я.Запаско та Я.Ісаєвич у каталозі стародруків, виданих в Україні, вказали на портрети Я.Сангушка, А.Шептицького, Т.Мархоцької,

Л.Шептицького [5, с. 79–80, 91–92, 100]. Словник художників України відзначив портрет І.Сапеги [11, с. 238]. У перевиданні словника Е.Бенезі серед п'яти портретів є такі: Я.Сангушко, Л. і А. Шептицьких та С.Студзінського, однак помилково потрактовано прізвище А.Вельгорської (Anna de Ossy Wielporsha) [17, р. 363]. Дмитро Степовик не оминув увагою портрет Я.Сангушка [12, с. 230]. В.Делюга згадав про портрет Л.Шептицького [19, s. 8]. У каталозі гравійованих портретів Національної Бібліотеки у Варшаві вказано зображення Я.Сангушка [28, Nr. 4693]. Е.Ломницька-Жаковська у своїй праці, присвяченій портретній графіці часу правління в Польщі Саксонської династії, докладніше розглянула портрети князя Я.Сангушка, А.Вельгорської, Р.Хилінського, Л.Шептицького [33, s. 61–62, 84–86, 88–89, 120, 142, 167–168]. На сторінках п'ятитомного видання “Історія української культури” В.Александрович згадав про портрети князя Я.Сангушка і львівського митрополита А.Шептицького [1, с. 920].

В останній за часом публікації – каталозі виставки українського портрета – згадано вісім портретів роботи І.Филиповича: Р.Хилінського, А.Вельгорської, А.Шептицького (два портрети, один з яких публікувався вперше), Л.Шептицького, Я.Л. Сангушка, Я.К. Денгоффа і В.Є. Сераковського (публікувався вперше) [13, с. 317–320]. Анотації до зазначених позицій підготували В.Александрович і С.Костюк, про портрет Р.Хилінського написав В.Делюга.

Така увага до історіографії зумовлена потребою встановити число портретів, які виконав І.Филипович. За даними Е.Хвалевіка, їх було тринадцять, серед них, як вже зазначалося, вісім зображень сучасників. Решту п'ять портретованих польський дослідник поіменно не перерахував.

Завдяки даним Ю.Крашевського та Е.Раставецького, а також дослідженням графічного фонду Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В.Стефаника згадану анонімну п'ятірку портретів історичних постатей, вдалося ідентифікувати лише частково – св.Вінсент де Поля, М.Мархоцька, Я.К. Денгофф.

У цьому контексті слід також зазначити, що список зображень сучасників І.Филиповича з тринадцяти позицій, наведених Е.Хвалевіком, сьогодні доповнено ще трьома. Насамперед, це не віднотований у науковій літературі портрет ченця–домініканця Д.Конціни, а також впроваджений у наукову літературу В.Січинським і Д.Жолтовським портрет князя І.Сапеги. До цих творів додається портрет архієпископа В.Є. Сераковського, який став відомим у наукових колах завдяки В.Александровичу і С.Костюку. Принагідно слід згадати, що ці ж дослідники написали і про великий портрет А.Шептицького. До них інші писали лише про менший за розміром.

Таким чином, у творчій спадщині І.Филиповича виявилось вже не вісім портретних зображень його сучасників, а одинадцять. І хоча з п'ятірки портретованих історичних осіб вдалося встановити тільки три постаті, кількість портретів попри те зросла з тринадцяти до шістнадцяти внаслідок присутності серед гравюр майстра по два зображення А.Шептицького та Вінсента де Поля.

З огляду на все вище викладене логічним продовженням дослідження над портретною тематикою І.Филиповича майстра має стати складений список гравійованих ним портретів. Вони розташовані в хронологічній послідовності, що ґрунтується, як на чітко визначених до року датах, так і ймовірного часу появи їх на світ:

1. Климента XII (1652–1740) в миру Лоренцо Корсіні, римський папа з 1730 р.

2. Рафаїла Хилінського (1694–1741) польський чернець–францисканець.

3. Ігнаци Сапега (1705?–1758) мстиславський воєвода з 1750 р. Датування гравюри підказує прозміщений там латинський напис, який засвідчує портретованого чашником Великого князівства Литовського. Цю посаду він обіймав у 1740–1744 рр. Однак, появу портрета слід віднести до 1740–1741 рр., оскільки, потреба у “рекламі” для першого шабля у політичній кар’єрі І.Сапеги у наступні роки вже не була б такою актуальною.

Відтак, можна припустити, що попередні два портрети Климента XII та Р.Хилінського з’явилися, якщо не за життя зображених, то невдовзі після їх смерті, Вірогідні портрети, які були надруковані через багато років, за умови, якщо вони звичайно не є іконографічними зображеннями – вкрай рідкісне явище.

4–5. Атаназій Антоній Шептицький (1686–1746) – з 1715 р. львівський, галицький і кам’янець–подільський єпископ, з 1728 р. – київський митрополит. Наразі відомо про два його портрети, які виконав І.Филипович. Велике розміром парадне, прижиттєве зображення митрополита та менше, яке було двічі опубліковане вже після його смерті у 1747 р.

6. Януш Сангушко (1712–1775) останній власник Острозької ординації. Для цієї досить відомої гравюри, що теж з’явилася у 1747 р., за візирець правив портрет Я.Ф. Сапеги, автором якого є лясцизький гравер М.Бернігерот.

7. Маріанна (Анна Марія) Мархоцька (1603–1652) львівська черниця–кармелітка. Її зображення прикрашало львівське видання 1752 р. Перед цим, аналогіну гравюру датовану 1745 р. виконав варшавський митець П.Ю. Єнджейовський.

8–9. св.Вінсент де Поль (1576–1660) – засновник чернечих орденів місіонерів (лазаристів) і сестер милосердя. Його зображення, які тягнуть до іконографічного жанру, присутні у двох варіантах, про що не зазначено в літературі.

10. Анна Розалія Омецінська (1709–1731) р. в чині черниці ордену св. Бригіти у Кокорові біля Кременця. Подібний портрет, проте більш стилізований, належить кременецькому граверу А.Голоті. Відомо також про тотожний портрет А.Омецінської й у доробку вроцлавського майстра В.Страховського.

11. Анна Вельгорська (бл. 1639–1706), дружина волинського каштеляна Є.Вельгорського та благодійниця львівського монастиря тринітаріїв, які вочевидь і замовили І.Филиповичу її портрет у 1753 р., який особливо відзначається своїм реалізмом.

12. Ян Казимир Денгофф (1649–1697) польський кардинал, який також сприяв поширенню ордену тринітаріїв та разом з попередницею прикрасив своїм зображенням варшавське видання 1753 р.

13. Лев (Людвик) Шептицький (1717–1779) 1748 р. став львівським єпископом, а 1778 р. – митрополитом. Його портретом І.Филипович оздобив видання 1755 р., яке вийшло друком у власній друкарні митця.

14. Даніель Конціна (1677–1756) відомий католицький теолог, філософ, каноніст, чернець домініканського ордену. Припускаємо, що саме аналогічний твір флорентійського гравера Д.Цоккі став для І.Филиповича прикладом для наслідування.

15. Стефан Студзінський (1750–1753) трирічний житомирський хлопчик, жертва ритуального вбивства. Хоча цей твір 1758 р. з натяжкою можна віднести до портретного жанру, проте він був скопійований з олійної картини, яка належала львівському архієпископу Миколая Вижицькому.

16. Вацлав Єронім Сераковський (1699/1700–1780) з 1759 р. львівський архієпископ, що спонукає датувати його зображення приблизно 1760 р. та вважати цей портрет, поки що, за останній відомий твір цього жанру у творчій спадщині українського гравера.

Розглянуті галерея портретів І.Филиповича становлять вагомому частку портретного жанру українських художників XVII–XVIII ст. Вони належать до нового етапу розвитку українського образотворчого мистецтва, відображають естетичні пріоритети багатьох художників того часу. В них присутній реалізм репрезентативних портретів.

Портретні твори авторства І.Филиповича переважно мають панегіричний характер, яскравим прикладом якого є прижиттєвий портрет митрополита А.Шептицького та князя І.Сапєги. Окремі з них вирізняються традиційним характером (М.Мархоцька, А.Омецінська, св.Вінсент де Поль). До такого ж трактування із врахуванням здобутків церковного малярства тяжіє нововіднайдений портрет Д.Конціни.

Портретна спадщина І.Филиповича багатша у порівнянні з доробком інших українських (або іноземних, які працювали в Україні наприкінці XVII – у XVIII ст.) митців: І.Щирського, І.Мигури, Н.Зубрицького, А. і Й. Гочемських, Я.Лябінгера, Г.Прікснера, які лише зрідка вдавалися до портретних зображень, тоді як доробок І.Филиповича представляє чи не найбільшу українську галерею портретів.

Список використаних джерел

1. Александрович В. Архитектура, образотворче і декоративно-ужиткове мистецтво // Історія української культури: У 5 т. – Київ, 2003. – Т.3: Українська культура другої половини XVII–XVIII століть. – С. 833–925.
2. Ваврик В.Р. Юбилейный сборник в память 350-летия Львовского Ставропигиона. Временник. Научно-литературные записки Львовского Ставропигиона на 1936 и 1937 годы. – Львов, 1937. – Ч.2. – 179 с.
3. Вуйцик В. Нові документальні відомості про українського гравера і друкаря середини XVIII століття Івана Филиповича // Записки Наукового товариства ім. Т.Шевченка. – Львів, 1998. – Т. ССXXXVI: Праці комісії образотворчого і ужиткового мистецтва. – С. 457–463.
4. Жолтовський П. Графіка // Історія українського мистецтва: У 6 т. – Київ, 1968. – Т.3: Мистецтво другої половини XVII–XVIII століття. – 439 с.
5. ЗапаскоЯ., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих в Україні. – Львів, 1984. – Книга друга, Частина 1 (1701–1764). – 132 с.
6. Ісаєвич Я.Д. Джерельні матеріали з історії українського мистецтва XVI–XVIII ст. в архіві львівського братства // Третя республіканська конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Друга секція: Спец. іст.

дисципліни. – Київ, 1968. – С. 99–111.

7. Лильо О. Посмертний опис майна львівського гравера і друкаря середини XVIII століття Івана Филиповича // Записки Наукового товариства ім. Т.Шевченка. – Львів, 1998. – Т. ССXXXVI: Праці комісії образотворчого і ужиткового мистецтва. – С. 464–475.

8. Попов П. Матеріали до словника українських граверів. – Київ, 1926. – 137 с.

9. Ровинській Д.А. Подробный словарь русских граверов XVI–XIX вв., Санкт Петербург, 1895. – Т.2. – 1248 столб.

10. Січинський Володимир. Історія українського граверства. – Львів, 1937. – 72 с., XLIV іл.

11. Словник художників України. – Київ, 1973. – 272 с.

12. Степовик Д. Українська графіка XVI–XVIII ст. Еволюція образної системи. – Київ, 1982. – 332 с.

13. Український портрет XVI–XVIII ст.: Каталог-альбом / Авт.-уклад.: Г.Белікова, Л.Членова. – Київ, 2004. – 351 с.: іл.

14. Białynia–Cholodecki J. Trynitarze. – Lwów, 1911. – 100 s.

15. Chwalewik E. Jan Filipowicz rytownik i drukarz (Z dziejów exlibrisu lwowskiego) // Studia nad książką, poświęcone pamięci Kazimierza Piekarskiego. – Wrocław, 1951. – S. 223–239.

16. Czapski E. Spis rycin przedstawiających portrety przeważnie polskich osobistosci. – Krakow, 1901. – 382 s.

17. Bénézit Emmanuel. Dictionnaire des Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs et Graveurs de tous les temps et de tous les pays par un groupe d'écrivains spécialistes français et étrangers. – Paris, 1976. – Tome 4. – 728 p.

18. Deluga W. Grafika w kręgu Cerkwi prawosławnej i Kościoła grekokatolickiego XVII–XVIII w. // Katalog wystawy. Muzeum Narodowe w Warszawie. Muzeum okręgowe w Chelmie. – Chelm, 1993. – 41 s., 51 il.

19. Domaszewska H. Zagadnienie pierwowzoru w polskiej grafice portretowej XVIII wieku // Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie. – Warszawa, 1969. – R. XIII. – Z.2. – S. 5–52.

20. Dunikowska I. Filipowicz Jan Józef // Polski Słownik Biograficzny. – Warszawa; Krakow, 1948. – T. 6. – S. 454.

21. Encyklopedia powszechna. – Warszawa, 1865. – T. 19. – 983, [1], XIVp.

22. Estreicher K. Bibliografia Polska. – Krakow, 1894. – T. 13. – 502 s., VI s.

23. Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1898. – T.16. – 377 s., XXXIII s.

24. Estreicher K. Bibliografia polska. – Krakow, 1901. – T. 18. – 705 s., VI s.

25. Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1905. – T.20. – 436 s., XXIII s.

26. Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1930. – T.28. – 411 s.

27. Katalog portretów osobistosci polskich i obcych w Polsce działających. – Warszawa, 1994. – T. 4. – 499, [1]s.

28. Kawecka–Gryczowa A. Filipowicz Jan. Drukacz i rytownik we Lwowie (1741?), 1753–1765 // Drukarze dawnej polski od XV do XVIII w., Zeszyt 6: Małopolska–Ziemie ruskie / Opracowali A. Kawecka–Gryczowa, K. Korotajowa, K. Krajewski. – Wrocław–Kraków, 1960. – S. 99–101.

29. Kołaczkowski Julian. Słownik rytowników polskich. – Lwów, 1874. – 88 s.

30. Kotula R. Bibliografia polskich druków lwowskich XVI–XVIII wieku. – Lwów, 1928. – 148 s.

31. Kraszewski J.I. Catalogue d'une collection iconographique polonaise. – Drezno, 1865. – 292 p.

32. Łomnicka–Żakowska Ewa, Grafika polska XVIII wieku: rytownicy polscy i w Polsce działający. – Warszawa, 2008. – 508 s.

33. Pamiętnik wystawy starych rycin polskich ze zbioru Dominika Witke–Jeżewskiego. – Warszawa, 1914. – 144 s.

34. Paszenda J. Ryciny przedstawiające Annę Omiecińską // Nasza Przyszłość. Studia z dziejów Kościoła y kultury katolickiej. – Krakow, 1993. – № 79. – S. 313–326.

35. Rastawiecki E. Słownik rytowników polskich. – Poznań, 1886. – 316 s.

36. Thieme U., Becker F. Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zu Gegenwart. – Leipzig, 1915. – Bd. 11. – 600 s.

37. Zawisza N. Filipowicz J.J. // Słownik artystów polskich. – T.II. – Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk., 1975. – S. 219–220.

References

1. Alexandovych V. Architektura, obrazotvorche i dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo // Istorija ukrainskoi kultury: U 5–ty tomah. – Kyiv, 2003. – T. 3: Ukrainska kultura druhoi polovyny XVII–XVIII stolit. – S. 833–925.
2. Vavryk V.R. Jubileinyi sbornik v pamyat 350–letiya Lvovskogo Stavropigiona. Vremennik. Nauchno–literaturnye zapiski Lvovskogo Stavropigiona na 1936 i 1937 roky. – Lvov, 1937. – Ch.2. – 179 s.
3. Vyzyk V. Novi dokumentalni vidomosti pro ukrainskoho gravera i drukarya seredyiny XVIII stolittya Ivana Fylypovycha // Zapysky Naukovogo tovarystva im. T.Shevchenka. – Lviv, 1998. – T. CCXXXVI: Prati komisii obrazotvorchoho i uzhytkovogo mustetstva. – S. 457–463.
4. Zholtovskiy P. Grafika // Istorija ukrainskogo mustetstva: U 6 t. – Kyiv, 1968. – T.3: Mustetstvo druhoi polovyny XVII–XVIII stolittya. – 439 s.
5. Zapasko J., Isajevych J. Pamyatky knyzhkovogo mustetstva. Katalog starodrukiv vydanyh na Ukraini. – Lviv, 1984. – Knyha druga, Chastyna 1 (1701–1764). – 132 s.
6. Isajevych J.D. Dzherelni materialy z istorii ukrainskogo mustetstva XVI–XVIII st. v arhivi lvivskogo bratstva // Tretya respublikanska konferenziya z arhivoznavstva ta inshyh spetsialnyh istorichnyh dystyplin. Druga sektziya: Spetsialni istorichni dystypliny. – Kyiv, 1968. – S. 99–111.
7. Lylo O. Posmertnyi opys maina lvivskogo gravera i drukarya seredyiny XVIII stolittya Ivana Fylypovycha // Zapysky Naukovogo tovarystva im. T.Shevchenka. – Lviv, 1998. – T. CCXXXVI: Prati komisii obrazotvorchoho i uzhytkovogo mustetstva. – S. 464–475.
8. Popov P. Materialy do slovnyka ukrainskykh graveriv. – Kyiv, 1926. – 137 s.
9. Rovynskiy D.A. Podrobyi slovar russkikh graverov XVI–XIX vv., Sankt–Peterburh, 1895. – T.2. – 1248 stolb.
10. Sichynskiy Volodymyr. Istorija ukrainskogo graverstva. – Lviv, 1937. – 72 s., XLIV il.
11. Slovnyk hudozhnykiv Ukrainu. – Kyiv, 1973. – 272 s.
12. Stepovyk D. Ukrainska grafika XVI–XVIII st. Evoluzija obraznoi systemu. – Kyiv, 1982. – 332 s.
13. Ukrainskyi portret XVI–XVIII st.: Katalog–albom / Avt.–uklad. G.Belikova, L.Chlenova. – Kyiv, 2004. – 351 s.: il.
14. Bialynia–Cholodecki J. Trynitarze. – Lwów, 1911. – 100 s.
15. Chwalewik E. Jan Filipowicz rytownik i drukarz (Z dziejów exlibrisu lwowskiego) // Studia nad ksiązką, poświęcone pamięci Kazimierza Piekarskiego. – Wrocław, 1951. – S. 223–239.
16. Czapski E. Spis rycin przedstawiających portrety przeważnie polskich osobosci. – Krakow, 1901. – 382 s.
17. Bénézit Emmanuel. Dictionnaire des Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs et Graveurs de tous les temps et de tous les pays par un groupe d'écrivains spécialistes français et étrangers. – Paris, 1976. – Tome 4. – 728 p.
18. Deluga W. Grafika w kręgu Cerkwi prawosławnej i Kościoła grekokatolickiego XVII–XVIII w. // Katalog wystawy. Muzeum Narodowe w Warszawie. Muzeum okręgowe w Chelmie. – Chelm, 1993. – 41 s., 51 il.
19. Domaszewska H. Zagadnienie pierwowzoru w polskiej grafice portretowej XVIII wieku // Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie. – Warszawa, 1969. – R. XIII. – Z.2. – S. 5–52.
20. Dunikowska I. Filipowicz Jan Józef // Polski Słownik Biograficzny // Warszawa; Krakow, 1948. – T. 6. – S. 454.
21. Encyklopedyja powszechna. – Warszawa, 1865. – T. 19. – 983, [1], XIVp.
22. Estreicher K. Bibliografia Polska. – Krakow, 1894. – T. 13. – 502 s., VI s.
23. Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1898. – T.16. – 377 s., XXXIII s.
24. Estreicher K. Bibliografia polska. – Krakow, 1901. – T. 18. – 705 s., VI s.
25. Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1905. – T.20. – 436 s., XXIII s.
26. Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1930. – T.28. – 411 s.
27. Katalog portretów osobosci polskich i obcych w Polsce dziatajacych. – Warszawa, 1994. – T. 4. – 499, [1]s.
28. Kawecka–Gryczowa A. Filipowicz Jan. Drukarz i rytownik w Lwowie (1741?), 1753–1765 // Drukarze dawnej polski od XV do XVIII w., Zeszyt 6: Małopolska–Ziemie ruskie / Opracowali A. Kawecka–Gryczowa, K. Korotajowa, K. Krajewski. – Wrocław–Kraków, 1960. – S. 99–101.
29. Kołaczkowski Julian. Słownik rytowników polskich. – Lwów, 1874. – 88 s.
30. Kotula R. Bibliografia polskich druków lwowskich XVI–XVIII wieku. – Lwów, 1928. – 148 s.
31. Kraszewski J.I. Catalogue d'une collection iconographique polonaise. – Drezno, 1865. – 292 p.
32. Łomnicka–Żakowska Ewa, Grafika polska XVIII wieku: rytownicy polscy i w Polsce działający. – Warszawa, 2008. – 508 s.
33. Pamiętnik wystawy starych rycin polskich ze zbioru Dominika Witke–Jeżewskiego. – Warszawa, 1914. – 144 s.
34. Paszenda J. Ryciny przedstawiające Annę Omiecińską // Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła y kultury katolickiej. – Krakow, 1993. – № 79. – S. 313–326.
35. Rastawiecki E. Słownik rytowników polskich. – Poznań, 1886. – 316 s.
36. Thieme U., Becker F. Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zu Gegenwart. – Leipzig, 1915. – Bd. 11. – 600 s.
37. Zawisza N. Filipowicz J.J. // Słownik artystów polskich. – T.II. – Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk., 1975. – S. 219–220.

Merdukh Yu. M., Junior Researcher of Lviv National Scientific Library of Ukraine Named By V.Stefanyk (Ukraine, Lviv), myrodux@gmail.com
Portrait gallery of Ukrainian engraver Ivan Fylypovych (middle of the XVIII century)

The article deals with the portrait heritage of Ukrainian engraver Ivan Fylypovych that is unordinary phenomenon not only in the field of publishing and book illustrations, but also in general for Ukrainian culture Continue XVIII century. Based on various sources it is found the most comprehensive register of prints portrait genre of this talented artist. It is stated that Ukrainians despite the unfavorable conditions of the colonial time made significant efforts to further development of Ukrainian culture.

Keywords: portraits, engraving, Ivan Fylypovych.

Мердух Ю. М., младший научный сотрудник, Львовская национальная научная библиотека Украины им. В.Стефаника (Украина, Львов), myrodux@gmail.com

Портретная галерея украинского гравера Ивана Филипповича (середина XVIII в.)

Исследованы портретное наследие украинского гравера Ивана Филипповича, которое является незаурядным явлением не только в области издания и иллюстрации книги, но и в целом для украинской культуры в течении XVIII в. На основании различных источников составлен чуть ли не самый полный на сегодня реестр гравюр портретного жанра этого талантливого художника. Изложенная информация сквозь призму портретируемых мастером исторических деятелей, безусловно, свидетельствует о том, что украинцы, несмотря на неблагоприятные колониальные условия этого времени все же прилагали значительные усилия для дальнейшего развития полноценной украинской культуры.

Ключевые слова: портреты, гравюра, Иван Филиппович.

* * *

УДК 94 (477): 282

Буравський О. А.

доктор історичних наук, доцент
 кафедри всевітньої історії, Житомирський державний
 університет ім. Івана Франка (Україна, Житомир),
 buravskij@i.ua

**РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА
 НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ КІНЦЯ ХУШ –
 ПОЧАТКУ ХХ СТ. В ПОЛЬСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ**

У статті проаналізовано польську історіографію, в якій досліджувалися різні аспекти діяльності Римо-католицької церкви на Правобережній Україні кінця ХVІІІ – початку ХХ ст. та її вплив на суспільне життя в регіоні.

Ключові слова: Римо-католицька церква, Правобережна Україна, суспільне життя, польська історіографія

Метою даної статті є аналіз історіографічного доробку польських науковців, пов'язаного із вивченням різних аспектів діяльності Римо-католицької церкви на Правобережжі та її впливом на українське населення, суспільно-політичну й економічну ситуацію в регіоні.

Історія Римо-католицької церкви, її стосунки з державою, роль духовенства в економічному, суспільно-політичному, культурному та громадському житті на